

Position Paper RTG GLB

Aan : Leden van de vaste Kamercommissie LNV
Van : Andrea Kuiper-Vos, Teamhoofd Landelijk Gebied
Datum : 28 juni 2021
Betreft : Position paper Vogelbescherming Nederland
Doel : Achtergrondinformatie voor RTG GLB – blok 3 gebiedsgerichte aanpak

Geachte Kamerleden,

Vogelbescherming Nederland is gevraagd om met u mee te denken over hoe we tot een toekomstbestendige invulling van het Nationaal Strategisch Plan kunnen komen binnen de kaders van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).

Contouren Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) vanuit VBN

In Nederland is ongeveer tweederde van het landoppervlak landbouwkundig in gebruik. Dit areaal is niet alleen van belang voor onze voedselproductie maar ook belangrijk als leefgebied voor een breed scala van verschillende soorten planten en dieren. Daarnaast heeft de landbouw invloed op de kwaliteit van de aanpalende natuurgebieden. We staan voor een groot aantal uitdagingen op het gebied van biodiversiteitsverlies, klimaatverandering, stikstofcrisis en waterkwaliteit- en kwantiteit. In de context van het GLB is het van belang om deze uitdagingen in samenhang te beschouwen.

Wij zijn van mening dat maatschappelijk geld (geld van de belastingbetaler), ingezet moet worden om maatschappelijke doelen te behalen. Het is echter een feit dat een groot deel van het totale budget van het GLB naar hectaretoeslagen blijft gaan op basis van de conditionaliteit in pijler 1. Dit betekent dat een boer voornamelijk op basis van de grootte van zijn bedrijf subsidie krijgt vanuit het GLB en niet op basis van in hoeverre hij bijdraagt aan het behalen van andere maatschappelijke doelen. Deze hectaretoeslag mag niet leiden tot een nog verdere achteruithang van maatschappelijke waarden die wij als het meest urgent zien, namelijk natuur, biodiversiteit, landschap, milieu, klimaat en waterkwaliteit en -kwantiteit. Het nieuwe GLB, waar afgelopen week in Europa overeenstemming over is bereikt, gaat deze hoognodige verandering niet teweeg brengen. Uw kamer speelt een cruciale rol om deze keuzes op nationaal niveau in het Nationaal Strategisch Plan wel te maken.

Het is essentieel dat boeren vanuit het GLB een eerlijke beloning krijgen voor maatregelen die bewezen effectief een bijdrage leveren aan bovenstaande maatschappelijke doelen. Het is daarbij van belang om de middelen daar in te zetten waar ze het meest bijdragen aan doelrealisatie. Dat betekent dus geen laagdrempelige en zo breed mogelijk toepasbare maatregelen binnen de gehele landbouw, maar een gerichte, effectieve invulling. Het krimpende budget binnen het GLB versterkt deze noodzaak. Meedoen is niet het belangrijkste, het behalen van doelen wel. De Europese rekenkamer heeft in een recent rapport harde conclusies getrokken over het huidige GLB dat (ondanks een behoorlijk budget) geen enkele bijdrage heeft geleverd aan de gestelde klimaatdoelen. Dit soort harde lessen dienen meegenomen te worden in de uitwerking van het Nationaal Strategisch Plan (NSP).

Aanbevelingen voor het NSP

- Het is van belang om de doelen uit de Europese Green Deal, zoals de Biodiversiteitsstrategie en de Farm to Fork strategie, meegenomen worden als uitgangspunten in het nieuwe GLB en de uitwerking daarvan in het NSP. Als de Nederlandse landbouw koploper wil blijven in Europa en de wereld, zal men ook hierin voorop moeten lopen. We hoeven daarmee niet te wachten op hoe dat in Europa uitgewerkt gaat worden, Nederland kan ook zelf aangeven op welke manier de gevraagde reductie t.a.v. gewasbeschermingsmiddelen, kunstmest etc. vormgegeven gaat worden.
- Verder hechten wij er belang aan te vermelden dat voor ons biologische landbouw meer is dan landbouw zonder gebruik van chemie (kunstmest, gewasbeschermingsmiddelen). Een verhoging van het areaal biologische landbouw moet daarom ook op deze bedrijven gepaard gaan met een verhoging van de landschappelijke- en natuurkwaliteit.
- Voor de invulling van de Biodiversiteitsstrategie pleiten wij voor het opnemen van een verplichte 10% aan landschapselementen op bedrijfsniveau als onderdeel van de conditionaliteit. Het recent gepresenteerde Aanvalsplan Landschapselementen levert hiervoor een goede aanzet.
- Er dient meer samenhang te komen tussen concrete doelstellingen en voorwaardenscheppend beleid en tussen de inzet van Europees geld en de inzet van nationale financiering. Naar ons idee wordt het Europese geld teveel ingezet voor 'business as usual' en wordt er teveel gerekend op het beschikbaar komen van nationale financiering om de gestelde doelen te bereiken. We snappen heel goed dat het GLB alleen niet alle doelen kan behalen, maar zijn wel van mening dat het een significante bijdrage kán en móet leveren: het geheel is meer dan de som der delen.

Een gebiedsgerichte aanpak

Alleen een GLB dat oog heeft voor de regionale uitdagingen en gebiedsprocessen faciliteert, draagt bij aan een duurzame, toekomstbestendige landbouw. Voorbeelden waarin het GLB een significante bijdrage kan leveren zijn de uitdagingen rond de veenweidegebieden (vastleggen koolstof) en rond stikstof. De invulling van de conditionaliteit zou een belangrijke basis moeten leggen voor het oplossen van deze problematiek, die nu teveel afhankelijk blijft van vrijwilligheid en nationale financiering. Dit is weinig efficiënt. Een integrale aanpak kan het beste gebiedsgericht opgepakt worden. Alleen zo kun je immers de gebiedsspecifieke doelen met de juiste (gebieds)partijen voorop stellen.

Wat is daarvoor nodig in het NSP?

- Een gebiedsgerichte aanpak moet gebaseerd zijn op heldere en haalbare doelen en bewezen effectieve maatregelen.
- Het GLB is één van de geldstromen in het gebiedsproces waarbij er de vrijheid moet zijn dit geld in te zetten voor maximaal doelbereik. Om maximaal doelbereik te faciliteren pleiten we voor een maximale overheveling van gelden uit pijler 1 naar pijler 2 en voor de inzet van de artikelen uit het GLB die regionalisatie van de conditionaliteit mogelijk maken. De eco-regelingen en het stelsel van Agrarisch Natuurbeheer (ANLb) moeten de regionale uitwerking vervolgens zoveel mogelijk versterken.
- Daadkrachtige uitvoering, met voldoende mandaat en duidelijke regie op proces en het behalen van doelen. Op dit moment worden doelen onder andere niet gehaald omdat verantwoordelijkheden onvoldoende helder zijn. Er is veel gesteggel tussen Rijk en provincies over doelen, verantwoordelijkheden en de financiering. Het herijken van het aloude decentralisatieakkoord lijkt hard nodig.

- Beschikking hebben over een mix aan instrumenten of mogelijkheden en daarbij horende financiering waarbij beredeneerd wordt vanuit het gewenste doelbereik voor de eerder genoemde maatschappelijke doelen. Uit de evaluatie van het ANLb kwam duidelijk naar voren dat de gestelde doelen niet gehaald worden, omdat het programma teveel op zichzelf staat. Er is een grootschaliger en integralere aanpak nodig samen met andere beleidsinstrumenten om hier echte stappen in te zetten. Echter, hier wordt nog onvoldoende daadkrachtig invulling aan gegeven, zoals de voortdurende discussie over de financiering van het Aanvalsplan Grutto pijnlijk laat zien.
- Een Landinrichting 3.0 op basis van regionale doelen, in samenhang met alle regionale uitdagingen, zou een eerste stap in de goede richting kunnen zijn. Zo kunnen bijvoorbeeld in de weidevogelkerngebieden boeren blijven of komen die werkelijk iets willen en kunnen met weidevogels, ondersteund met een fatsoenlijke boterham. Kiezen, verbinden en uitvoeren.
- Een goed voorbeeld van een gebiedsgerichte aanpak die in het NSP gefaciliteerd en (deels) gefinancierd zou moeten worden is het Aanvalsplan Grutto. Dit initiatief van oud-minister Pieter Winsemius richt zich op 30 kansgebieden verspreid over Nederland. Het GLB is een belangrijke financieringsstroom om deze gebiedsgerichte aanpak te faciliteren, naast financiering vanuit nationale en provinciale overheden, maar ook in combinatie met financiering vanuit de markt. Naast herstel van biodiversiteit wordt in de regionale uitwerking nadrukkelijk de link gelegd met andere urgente opgaven zoals koolstof vastlegging in de bodem en reductie van stikstof.